

**Дудкіна Т.В.**аспірантка кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин  
Університету митної справи та фінансів**Dydkina Tatiana**

University of Customs and Finance

**СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АПК УКРАЇНИ****THE STATE AND EFFICIENCY OF GOVERNMENT SUPPORT  
OF THE UKRAINIAN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX**

У статті доведено зростання рівня ефективності державної підтримки АПК України. Починаючи з 2017 р. завдяки розширенню інструментів з урахуванням різноманітних потреб та проблем окремих галузей АПК державне фінансування набуло більш прозорого характеру завдяки введенню реєстрів отримувачів фінансової допомоги. Зростаючі обсяги фінансового забезпечення та використання інструментів прямого й непрямого впливу дають змогу вирішити ключові проблеми галузі. Проте вони недостатні для вирішення системних проблем: відсутності прозорості механізму державної підтримки, відсутності інновацій, наявності численних проблем малого та середнього бізнесу, зокрема фермерських господарств. Доведено антициклічність державної підтримки АПК, що відображена у лагованому впливі на більшість показників розвитку АПК. Останнє дає підстави стверджувати про важливість упровадження системного макроекономічного планування та прогнозування впливу фінансування АПК на середньостроковий період.

**Ключові слова:** державна підтримка АПК, ефективність фінансування АПК, методи державної підтримки, програми підтримки, цільове фінансування АПК.

В статье доказан рост уровня эффективности государственной поддержки АПК Украины. Начиная с 2017 г. с расширением инструментов с учетом различных потребностей и проблем отдельных отраслей АПК государственное финансирование приобрело более прозрачный характер благодаря введению реестров получателей финансовой помощи. Растущие объемы финансового обеспечения и использования инструментов прямого и косвенного воздействия позволяют решить ключевые проблемы отрасли. Однако они недостаточны для решения системных проблем: отсутствия прозрачности механизма государственной поддержки, отсутствия инноваций, наличия многочисленных проблем малого и среднего бизнеса, фермерских хозяйств. Доказано антициклическую государственной поддержки АПК, отраженную в лаговом воздействии на большинство показателей развития АПК. Последнее дает основания утверждать о важности внедрения системного макроэкономического планирования и прогнозирования влияния финансирования АПК на среднесрочный период.

**Ключевые слова:** государственная поддержка АПК, эффективность финансирования АПК, методы государственной поддержки, программы поддержки, целевое финансирование АПК.

The purpose of the article is to evaluate the effectiveness of government support of the agro-industrial complex (AIC) on the basis of development indicators of the agrarian industry and to determine the relationship between financing and performance of the industry. Over the last few years, Ukraine has seen an increase in financing the AIC through various methods of government support. A continuous improvement in the mechanism of the government support takes place, but a number of systemic problems are observed. As a result, an increasing funding volumes do not provide a significant level of the AIC development, businesses face problems of inefficient distribution, access to funds, low transparency, and insufficient performance in their use. Another essential issue is the unavailability of loans on account of their cost, that requires a study of the government support effectiveness. These problems lead to a study of the state and effectiveness of the government support of the Ukrainian AIC. The anti-cyclical government support of the AIC is revealed, which is reflected in the lagged influence on most indicators of the AIC development. The conducted research makes it possible to establish the efficiency level of government support of the Ukrainian AIC starting from 2017, due to the expansion of state financing instruments taking into account the different needs and problems of particular AIC branches. The easing of credit remains a relatively inefficient instrument of government support. The most effective tool is the reimbursement of the facilities building cost. The current system of funds utili-

zation under budget programs does not provide for the majority of small producers any access to those, and therefore does not allow developing new AIC directions. The analysis of AIC indicators confirms the impact of state regulation and support on the state of the Ukrainian AIC. Given the anti-cyclical nature of the governmental support flow the state of the Ukrainian AIC, it is important to introduce systemic macroeconomic planning and forecasting of the impact of the AIC financing in the medium term.

**Key words:** government support for the AIC, efficiency of the AIC financing, methods of government support, support programs, targeted financing of the AIC.

**Постановка проблеми.** Останні кілька років в Україні спостерігається зростання фінансування АПК за рахунок різних методів державної підтримки. Відбувається постійне вдосконалення механізму державної підтримки, проте спостерігається низка системних проблем. Як наслідок, зростаючі обсяги фінансування не забезпечують суттєвий рівень розвитку АПК, підприємства стикаються з проблемами неефективного розподілу, доступу до коштів, низьким рівнем прозорості, недостатнім рівнем ефективності їх використання. Інша суттєва проблема – недоступність кредитів через їхню вартість – потребує дослідження ефективності методів державної підтримки. Зазначені проблеми зумовлюють дослідження стану та ефективності державної підтримки АПК України.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Оцінці ефективності державної підтримки АПК України присвячено низку праць таких науковців, як: А.М. Галайко [2], В.П. Гмиря [3], І.Ю. Думанська [5], Х.І. Іваськевич [6], А.С. Музиченко, Т.І. Голуб [8], С.А. Пташник [9], П.Р. Пуцентейло [10], О. Радченко [11], О.С. Ткаченко [14], В.С. Шебанін [16]. Авторами досліджено причини, особливості, наслідки та шляхи вирішення проблем державної підтримки АПК, проте відсутній аналіз сучасного стану фінансування АПК, показників ефективності за деталізованої оцінки обсягів фінансування та напрямів спрямування коштів.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Мета статті полягає в оцінці ефективності державної підтримки АПК на основі показників розвитку аграрної галузі та визначенні залежності між фінансуванням та результативністю галузі.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Землі сільськогосподарського призначення в Україні становлять 72% площі землі (на 2016 р. за даними Світового банку) [1]. Про ефективність використання сільськогосподарських земель свідчить динаміка показників розвитку АПК України у 2008–2018 рр. (табл. 1), яка також відображає ефективність державної підтримки, адже регулюючий вплив держави, прямі та непрямі методи впливу безпосередньо впливають на аграрний сектор.

За 2008–2018 рр. експорт сільськогосподарської сировини суттєво зріс (на 127%), позитивною є тенденція до його скорочення у 2016–2018 рр. (на 4,42%). Водночас відбулося суттєве скорочення імпорту – на 14,45% за останні три роки, проте за десять років відбувся несуттєвий ріст імпорту сировини АПК. Ці тенденції свідчать про ефективність державного регулювання, що сприяє зростанню внутрішнього ринку АПК України. Скорочення рівня зайнятості в АПК на 24,75% може свідчити про техніко-технологічне переоснащення, що може відбуватися за рахунок державних програм підтримки (зокрема, активізації програм компенсації вартості техніки й обладнання у 2017–2019 рр.), що передбачають компенсацію вартості техніки, будівництва, обладнання, здешевлення кредитів тощо. За 2008–2018 рр. додана вартість зросла на 47,82%, проте за період 2016–2018 рр. вона скоротилася на 13,55%. Річні темпи доданої вартості характеризуються різновекторною динамікою: якщо у 2008 р. відбулося зростання на 16,6%, то в 2016 та 2018 рр. – на 6,33% та 7,79% відповідно, а в 2017 р. – скорочення на 2,34%. Це може бути наслідком скасування спеціального режиму оподаткування та скорочення обсягів виробництва та підтверджує дієвість державної підтримки АПК і важливість державного регулювання.

Перевищення доданої вартості сільськогосподарства, лісового господарства та рибальства у фактичних цінах над цінами 2010 р. указує на вплив монетарної політики, інфляції, девальвації на стан АПК, можливість залучення кредитів на фінансування діяльності. У 2016–2017 рр. додана вартість у фактичних цінах суттєво перевищувала додану вартість у цінах 2010 р., відповідно, прибутковість АПК була нижчою через девальвацію національної валюти. Додана вартість на одного працівника при цьому за десять років суттєво зросла, зокрема за рахунок скорочення рівня зайнятості в АПК. Таким чином, аналіз показників підтверджує вплив державного регулювання та підтримки на стан АПК України.

Державна підтримка АПК передбачає державне регулювання у формі непрямой підтримки (податкові пільги) та прямої підтримки

Динаміка показників розвитку АПК України у 2008–2018 рр.

Показник	Роки				Зростання, %	
	2008	2016	2017	2018	2018/2008	2018/2016
Експорт сільськогосподарської сировини (% товарного експорту)	0,86	2,05	1,69	1,96	127,03	-4,42
Імпорт сільськогосподарської сировини (% від імпорту товарів)	0,90	1,21	1,16	1,04	15,64	-14,45
Зайнятість у сільському господарстві (% від загальної кількості зайнятості) (за підрахунками МОП)	20,38	15,60	15,41	15,33	-24,75	-1,72
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість (% від ВВП)	6,86	11,73	10,19	10,14	47,82	-13,55
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість (річний % зростання)	16,60	6,33	-2,34	7,79	-53,09	22,97
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість (у цінах 2010 р., млн дол. США)	10472,54	13646,98	13327,16	14365,01	37,17	5,26
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість (млн дол. США)	12331,42	10946,64	11428,11	13262,88	7,55	21,16
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість на одного працівника (у цінах 2010 р., дол. США)	2517,82	4665,49	4661,41	5099,26	102,53	9,30

Джерело: складено на основі [1]

(асигнування, позики). Державну підтримку можна визначити як цільове фінансування з бюджету на основі бюджетних програм, що спрямовується на підтримку ключових напрямів діяльності економічних агентів АПК, цільові заходи в умовах низької ефективності їх функціонування [10].

У 2017 р. за вимогами МВФ було скасовано пільговий режим оподаткування ПДВ та запроваджено бюджетні дотації з метою розвитку виробників АПК, які реалізують продукцію на внутрішньому ринку більшою мірою. Також було впроваджено компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняних виробників. Разом із цим починаючи з 2017 р. уряд постійно розширює спектр інструментів державної підтримки. У цілому фінансування АПК щорічно зростає, проте системні проблеми галузі залишаються невирішеними.

Сьогодні пріоритетним завданням уряду є стимулювання розвитку фермерства та формування ефективної моделі соціально відповідального, продуктивного власника гос-

подарства. Зокрема, на 2019 р. передбачено фінансову державну підтримку на основі діючих раніше урядових програм (табл. 2).

Варто відзначити, що умови надання державної підтримки відрізняються залежно від форми ведення господарської діяльності. Для кооперативів (об'єднань агровиробників) надається компенсація 70% вартості техніки та обладнання. Для великих виробників, що потребують допомоги іншого характеру, надаються дешеві кредити, компенсується вартість техніки у розмірі 25%.

У табл. 3 відображено фактичні розміри фінансування державної підтримки розвитку підприємств АПК України у 2017–2019 рр. за різними бюджетними програмами.

У 2018 р. відбувся суттєвий ріст обсягів фінансування в межах бюджетних програм підтримки розвитку АПК. Здешевлення кредитів залишається порівняно неефективним інструментом державної підтримки, адже обсяги фінансування за цією програмою не змінюються та становлять лише 6% у 2018 р. від усього обсягу фінансування підприємств АПК. Значно

Таблиця 2

## Урядові програми державної підтримки АПК

Галузь АПК	Сутність державної підтримки
Тваринництво	Дотації за утримання ВРХ у сумі 900 грн на 1 одиницю Часткове відшкодування вартості племінних тварин (50%) Компенсація будівництва тваринних комплексів (фінансування за рахунок банківських кредитів) у розмірі не більше 25% кредитних коштів до п'яти років
Техніка та обладнання	Компенсація вартості придбаної техніки: 25% за рахунок бюджетної програми «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» та 15% за рахунок БП «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств»
Рослинництво	Компенсація 80% вартості (без ПДВ) насіння вітчизняного виробництва (не більше ніж на суму 80 тис грн на одне господарство) Компенсація 80% вартості на купівлю садивного матеріалу галузей виноградарства, хмелярства та садівництва, будівництва холодильників, об'єктів із заморожування, придбання ліній обробки товарів. Компенсація вартості будівництва об'єктів із зберігання, переробки зерна (30% вартості)
Субсидії	60 000 грн на створене фермерське господарство / 3000 грн. на 1 га 12 000 грн. на одного члена фермерського господарства, проте не більше 40 000 грн
Кредити	Часткова компенсація процентної ставки терміном до 12 місяців для покриття виробничих витрат, 36 місяців – для капітальних витрат. Здешевлення кредитів (компенсація 1,5% облікової ставки: до одного року – до 500 тис грн; до трьох років – до 9 тис грн). Кредити для галузей тваринництва (компенсація 1,5% облікової ставки за 1 короткостроковим та/або 1 середньостроковим кредитом)

Джерело: складено на основі [4]

Таблиця 3

## Динаміка фінансування державної підтримки розвитку підприємств АПК України у 2017–2019 рр., млн грн

КПКВК	Програма/напрямок	2017	2018	2019 (на 18.09)	Темп росту, %, 18/17
2801030	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	263,40	265,91	80,59	0,95
2801230	Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств, у т. ч.	101,13	203,26	136,23	101,00
2801350	Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	224,90	394,33	119,12	75,34
2801540	Державна підтримка галузі тваринництва, у т. ч.	166,47	2389,84	14,07	1335,58
2801580	Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників, у т. ч.	47,10	912,86	1036,19	1838,13
Разом, в тому числі:		803,00	4166,22	1386,19	418,83

Джерело: складено на основі [13; 15]

зросла фінансова підтримка фермерських господарств (на 101% у 2018 р.), а питома вага її становила лише 5%, зокрема компенсація вартості техніки та обладнання – 3%, субсидія на 1 га новоствореним фермерствам – 1%, здешевлення кредитів – лише 0,20%. Помітно зріс обсяг фінансування за програмою «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними» – на 75%, а частка становила у 2018 р. 9,5%. Найбільший обсяг фінансування

припав на тваринництво – 57%, а ріст обсягів – на 1335%, що вказує на ефективність програми. Варто відзначити ефективність бюджетних дотацій на утримання корів (12,29%), за вирощування молодняка ВРХ (7,7%), відшкодування вартості племінних тварин (5%), відшкодування вартості об'єктів – 31%. Таким чином, найбільш ефективним інструментом є відшкодування вартості будівництва об'єктів. Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників шляхом здешевлення сільськогосподар-

ської техніки та обладнання також є ефективним інструментом, адже у 2018 р. ріст становив 1838%, а частка – 22%. Отже, спостерігаємо зростання ефективності державної підтримки підприємств АПК, адже забезпечено підвищення купівельної спроможності фермерських господарств, оновлено техніку, здійснено будівництво об'єктів. Варто відзначити, що станом на 18.09.2019 обсяги державної підтримки є суттєво нижчими за 2018 р., у цілому становлячи лише одну третину обсягів фінансування 2018 р. Фінансування здійснювали ПАТ «КБ «ПриватБанк», ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «Укресімбанк», ПАТ «АБ «Укргазбанк».

Незважаючи на зростання обсягів фінансування, порівняно з країнами ЄС, де 21% валової продукції АПК компенсується державою, у країнах ОЕСР – 19%, в Україні у 2018 р. частка становила 9,5% [6].

Недоліками фінансування розвитку підприємств АПК є непрозорий механізм доступу, розподілу коштів, зокрема для малих та середніх виробників, неефективність використання коштів (відсутність системних інновацій, нових технологій), порушення об'єктивності розподілу та невідповідність кінцевих отримувачів заявленим. Реальні обсяги фінансування АПК становлять менше 5% й є менші за планові. При цьому науковці відзначають системність недофінансування АПК [11; 16]. Наприклад, 41% – 0,942 млрд грн – усіх виплачених дотацій із початку 2017 р., як свідчать дані Держказначейства, отримав «Миронівський хлібопродукт». Друге місце у державній підтримці займав ГК «Укрлендфармінг», якому виплачено 0,236 млрд грн (10%). При цьому було дотримано вимог, відповідно до яких щомісячний розмір бюджетної дотації для товаровиробників у сфері птахівництва не може перевищувати 50% виділених асигнувань на бюджетну дотацію в поточному місяці. Тобто практично не отримали державної підтримки малі фермерські господарства. Хоча чинний механізм розподілу бюджетних коштів «виключає людський фактор», цього виявилось недостатнім для логічності та ефективності. Отже, реалізована за перше півріччя 2017 р. підтримка аграрного сектору свідчить, що новий механізм не позбувся попередніх системних проблем і набув власних, які зводять нанівець заявлені зусилля державної політики [5].

Діюча система використання коштів за бюджетними програмами не надає доступу більшості малих виробників до них, а тому не дає змоги розвивати нові напрями АПК (органічне виробництво зокрема). В Україні відсутня розгалужена система регіональних дорадчих служб, діяльність яких полягає у

розширенні професійних знань виробників, навичок як працівників державної влади, так і суб'єктів господарювання [9], тому одним із напрямів поліпшення механізму державної підтримки є децентралізований розподіл коштів для забезпечення рівного доступу всіх виробників до коштів.

Здешевлення кредитів для підприємств АПК – один з ефективних інструментів державної підтримки, проте в Україні він характеризується низьким рівнем ефективності через бюрократизацію та обмеженість банківських установ, які виступають партнерами.

У роботі [2] побудовано регресійну модель оцінки чинників впливу на формування чистого прибутку та ефективності АПК. Доведено, що чистий прибуток залежить від витрат, обсягів реалізованої та виробленої продукції, податків на прибуток, розміру державної підтримки АПК, податків на продукти. На основі даних про рівень рентабельності операційної та всієї діяльності підприємств сільського, лісового та рибного господарства, даних про щорічні темпи зростання державної підтримки АПК побудовано криву залежності між цими показниками (рис. 1). Дані відображають часову непослідовність впливу державної підтримки на стан АПК: у періоди зростання фінансування (2011 р. порівняно з 2010 р., 2013 р. порівняно з 2012 р., 2016–2017 рр. порівняно з 2014–2015 рр.) рентабельність АПК скорочувалася, проте під час різкого падіння обсягів фінансування у 2014–2015 рр. рентабельність АПК почала зростати. Зі зростанням фінансування у 2016–2017 рр. рентабельність суттєво скоротилася. Це вказує на середньостроковий та довгостроковий вплив державної підтримки на розвиток АПК України. У періоди росту фінансування підприємства мають змогу наростити рівень обігових коштів, забезпечити ріст обсягів виробництва, а отже, реалізації продукції. Через сезонність виробництва державна підтримка забезпечує ефективність через два-три роки її надання.

Крім того, зростання обсягів фінансування позитивно позначається на сплаті податків до державного бюджету, які зростають у періоди збільшення обсягів реалізації. Такі тенденції свідчать про важливість системності державної підтримки, планування та прогнозування довгострокових впливів державного регулювання на стан АПК. Зазначені тенденції підтверджуються даними табл. 4, де відображено кореляційні залежності між обсягом фінансування АПК та показниками розвитку АПК.

Кореляційна залежність державної підтримки з показниками розвитку АПК укажує на те, що рентабельність, обсяги експорту та

імпорту, зростання доданої вартості зростають за скорочення обсягів фінансової підтримки аграрного сектору, тоді як рівень зайнятості та річне зростання галузі є проциклічними, що означає їх зростання у разі зростання обсягів державної підтримки.

Зазначені особливості державної підтримки АПК дають змогу виділити напрями поліпшення механізму фінансування, зокрема:

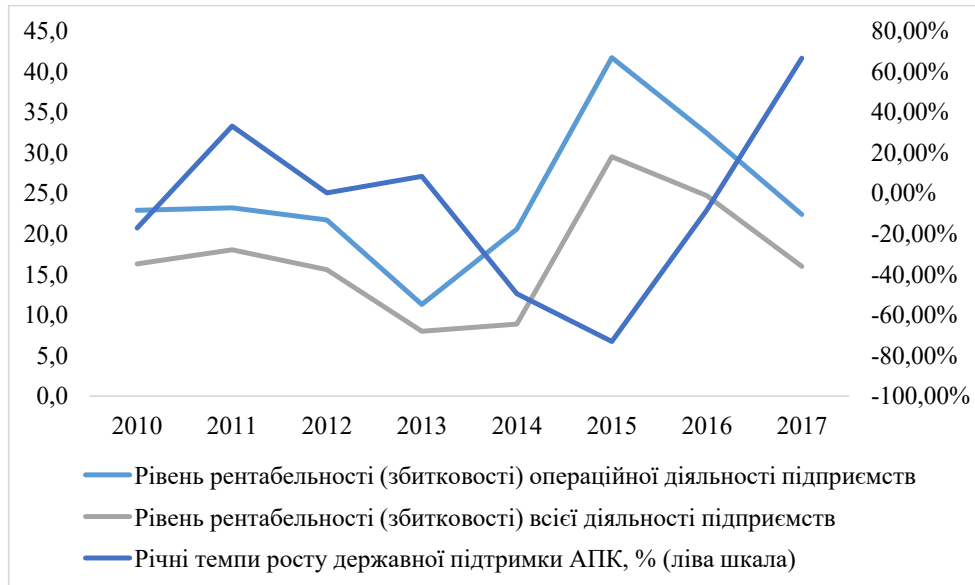
– стимулювання кредитних інструментів через забезпечення сприятливих умов розви-

тку аграрних спеціалізованих банків, які забезпечуватимуть високий ступінь надійності для підприємств;

– розвиток фінансово-кредитних установ із метою фінансування програм державної підтримки;

– розвиток страхування кредитів під державні програми для АПК;

– розроблення банківськими установами спеціальних кредитних програм для додаткового фінансування інновацій у галузі;



**Рис. 1. Динаміка рівня рентабельності операційної та всієї діяльності підприємств сільського, лісового та рибного господарства, даних про щорічні темпи зростання державної підтримки АПК, %**

*Джерело: складено на основі [2; 12–13; 15]*

Таблиця 4

**Кореляційні залежності між обсягом фінансування АПК та показниками розвитку АПК**

	Коефіцієнт кореляції з обсягом фінансування АПК	Циклічність державного фінансування АПК
Обсяги фінансування АПК, млн грн	1	-
Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств	-0,639	Антициклічні
Експорт сільськогосподарської сировини (% товарного експорту)	-0,920	Антициклічні
Імпорт сільськогосподарської сировини (% від імпорту товарів)	-0,915	Антициклічні
Зайнятість у сільському господарстві (% від загальної кількості зайнятості) (за підрахунками МОП)	0,882	Проциклічні
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість (% від ВВП)	-0,873	Антициклічні
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство, додана вартість (річне % зростання)	0,477	Проциклічні

*Джерело: розраховано автором на основі [1–2; 12]*

– стимулювання розвитку лізингу для зростання обсягів придбання інноваційної техніки та обладнання [3];

– запровадження конкурентних умов згідно з правилами ринкової економіки для стимулювання найбільш продуктивних галузей та виробників АПК на основі принципів прозорості та відкритості [8].

Останнє можна забезпечити через удосконалення бази реєстрів отримувачів та користувачів програмами державної підтримки АПК та розвиток електронного урядування. Це означає, що діючі програми потребують підвищення рівня прозорості розподілу коштів, що можна досягти шляхом упровадження електронного урядування, електронних реєстрів отримувачів державної допомоги, що забезпечить доступ усього суспільства до інформації про спрямування коштів. Сьогодні такі реєстри містяться на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України [7] і відображають інформацію про отримувачів компенсації вартості техніки, обладнання, вартості закупленого у

суб'єктів насінництва, про отримувачів коштів за корів, компенсації відсоткової ставки тощо.

**Висновки з даного дослідження.** Проведене дослідження дає змогу констатувати зростання рівня ефективності державної підтримки АПК України починаючи з 2017 р. завдяки розширенню інструментів державного фінансування з урахуванням різноманітних потреб та проблем окремих галузей АПК. Зростаючі обсяги фінансового забезпечення дають змогу вирішити ключові проблеми галузі, проте вони недостатні для вирішення системних проблем: відсутності прозорості механізму державної підтримки, відсутності інновацій, численних проблем малого та середнього бізнесу, зокрема фермерських господарств. Державна підтримка АПК характеризується антициклічністю, що відображено у лагованому впливі на більшість показників розвитку АПК. Останнє дає підстави стверджувати про важливість упровадження системного макроекономічного планування та прогнозування впливу фінансування АПК на середньостроковий період.

#### Список використаних джерел:

1. TheWorldBank. Ukraine. URL : <https://data.worldbank.org/indicator> (accessed: 18.09.2019).
2. Галайко А.М. Оцінка ефективності державної підтримки розвитку агропромислового комплексу. *Агросвіт*. 2019. № 3. С. 79–88.
3. Гмиря В.П. Державна підтримка фінансування аграрного виробництва України. *Фінансовий простір*. 2016. № 3. С. 101–106.
4. Державна підтримка сільського господарства: урядові програми 2019. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL : <https://dotacii2019.minagro.gov.ua/ua>.
5. Думанська І.Ю. Оптимізація видатків держави для фінансового забезпечення інноваційного процесу АПК. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 3. Т. 1. С. 104–109.
6. Іваськевич Х.І. Оцінка державної підтримки аграрного сектору як об'єкта фінансового контролю. *Науковий вісник Херсонського університету*. 2018. Вип. 28. Ч. 2. С. 63–66.
7. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Звіти 2018. URL : <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/zvitnist> (дата звернення: 17.09.2019).
8. Музиченко А.С., Голуб Т.І. Сучасний стан державної підтримки розвитку аграрного сектору України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6. Ч. 2. С. 112–115.
9. Пташник С.А. Організаційно-економічні критерії державної підтримки сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2017. Вип. 2. С. 74–78.
10. Пуцентейло П.Р. Вектори удосконалення державної підтримки аграрного сектору України. *Аграрна наука та освіта Поділля* : збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 14–16 березня 2017 р. Тернопіль : Крок, 2017. Ч. 2. 405 с.
11. Радченко О. Державна підтримка сільського господарства України в період системних реформ. *Економічний дискурс*. 2016. Вип. 2. С. 47–53.
12. Рентабельність операційної та усієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2017). URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.09.2019).
13. Стан фінансування програм підтримки АПК у 2019 році. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL : <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/stan-finansuvannya-program-pidtrimki-ark-u-2019-roci> (дата звернення: 17.09.2019).
14. Ткаченко О.С. Державна підтримка сільськогосподарських підприємств – реалії сьогодення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. Вип. 12. С. 27–30.
15. Урядові програми державної підтримки у 2018. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL : <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/zvitnist> (дата звернення: 17.09.2019).
16. Шабанін В.С. Державне регулювання розвитку аграрного підприємництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 1(97). С. 3–18.

## References:

1. The World Bank. Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (accessed 09/18/2019)
2. Galayko A. M. (2019) Otsinka efektyvnosti derzhavnoyi pidtrymky rozvytku ahropromyslovoho kompleksu [Evaluation of the effectiveness of state support for the development of agro-industrial complex]. *Agrosvit*, Vol. 3, pp. 79–88.
3. Gmyrya V. P. (2016) Derzhavna pidtrymka finansuvannya ahrarynoho vyrobnytstva Ukrayiny [State support for financing agricultural production in Ukraine]. *Financial Space*, Vol. 3, pp. 101-106.
4. State support for agriculture: Government programs 2019. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <https://dotacii2019.minagro.gov.ua/en>
5. Dumanskaya, I. Yu. (2018) Optyimizatsiya vydatkiv derzhavy dlya finansovoho zabezpechennya innovatsiynoho protsesu APK [Optimization of state expenditures for financial support of the innovative agro-industrial process]. *Bulletin of Khmelnitsky National University. Economic Sciences*, Vol. 3, no. 1, pp. 104-109.
6. Ivaskovich Khl. (2018) Otsinka derzhavnoyi pidtrymky ahrarynoho sektoru yak obyekta finansovoho kontrolyu [Assessment of state support of the agrarian sector as an object of financial control]. *Kherison University Scientific Bulletin*, no. 28, Part 2, pp. 63-66.
7. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. Reports 2018 URL: <https://minagro.gov.ua/en/pidtrimka/zvitnist> (accessed 09/17/2019)
8. Muzychenko A. S., Golub T. I. (2016) Suchasnyy stan derzhavnoyi pidtrymky rozvytku ahrarynoho sektoru Ukrayiny [The current state of state support for the development of the agrarian sector of Ukraine]. *Uzhgorod National University Scientific Bulletin*, Vol. 6, part 2, pp. 112-115.
9. Ptashnik S. A. (2017) Orhanizatsiyno-ekonomichni kryteriyi derzhavnoyi pidtrymky sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv [Organizational and economic criteria of state support of agricultural enterprises]. *APK Economics*, Vol. 2, pp. 74-78.
10. Puzentillo P. R. (2017) Vektory udoskonalennya derzhavnoyi pidtrymky ahrarynoho sektoru Ukrayiny [Vectors of improvement of state support of the agrarian sector of Ukraine]. Agrarian science and education in Podillya: a collection of scientific works intern. Research Practice Conf. Part 2. (March 14-16, 2017, Kamianets-Podilskyi). Ternopil: Step, 405 p.
11. Radchenko O. (2016) Derzhavna pidtrymka sil'skoho hospodarstva Ukrayiny v period systemnykh reform [State support of agriculture of Ukraine in the period of systemic reforms]. *Economic Discourse, International Journal of Science*, Vol. 2, pp. 47-53.
12. Profitability of operating and all activity of enterprises by types of economic activity with division into large, medium, small and micro enterprises (2010-2017). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 09/17/2019)
13. Financing status of agribusiness support programs in 2019. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <https://minagro.gov.ua/en/pidtrimka/stan-finansuvannya-program-pidtrimki-apk-u-2019-roci> (accessed 09/17/2019)
14. Tkachenko O.S. (2019) Derzhavna pidtrymka sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv – realiyi s'ohodennya [State support of agricultural enterprises – the realities of today]. *Investments: Practice and Experience*, Vol. 12, pp. 27–30.
15. Government Support Programs in 2018. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <https://minagro.gov.ua/en/pidtrimka/zvitnist> (accessed 09/17/2019)
16. Shebanin V. S. (2018) Derzhavne rehulyuvannya rozvytku ahrarynoho pidpryyemnytstva [State regulation of agrarian entrepreneurship development]. *Bulletin of Agrarian Science of the Black Sea*, Vol. 1 (97), pp. 3-18.